

DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2022.6.5>
УДК 657

Любов Ярославівна **ШЕВЧЕНКО**

к. е. н., доцент кафедри, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2188-1735>
e-mail: shevchenko@donnuet.edu.ua

Віталія Валеріївна **ЛЯДСЬКА**

студентка, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0591-3346>
e-mail: lyadska@donnuet.edu.ua

СУТНІСТЬ КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ

У статті досліджено поняття «креативний облік», розглянуто його сутність, а також умови його виникнення та реалізації. Встановлено, що необхідною умовою креативного обліку є допомога підприємству знайти шляхи вирішення проблеми збільшення витрат шляхом вдосконалення процесів та організації роботи. Негативний і позитивний вплив на розвиток принципів бухгалтерського обліку. Узагальнено причини використання креативного обліку та маніпулювання даними у фінансовій звітності. шляхи прояву креативного обліку, визначено його позитивні сторони, причини застосування креативного обліку. Доведено, що механізми маніпулювання фінансовою звітністю, навіть у рамках закону, певною мірою призводять до зловживання обліковим записом. Це впливає на довіру користувачів фінансової звітності. На сьогодні питання можливості креативного обліку, порядку та функцій його застосування, його взаємозв'язку з бухгалтерським обліком на рівні підприємства залишаються недостатньо розробленими.

Ключові слова: креативний облік, облікова політика, фальсифікація, фінансова звітність, творчий підхід, маніпулювання, бухгалтерський облік, облікова інформація

ВСТУП

На сьогодні ефективна робота сучасного підприємства неможлива без налагодженої системи управлінського обліку та звітності на всіх рівнях управління. З огляду на посилення конкуренції на внутрішньому ринку, для багатьох прогресивних лідерів більше немає необхідності створювати систему обліку на підприємствах. Більша увага, що приділяється управлінському обліку, пояснюється факторами, характерними для сучасних підприємств: постійним зростанням концентрації капіталу, високою конкуренцією, непередбачуваністю інфляції, значним зростанням витрат виробництва. Для зміцнення позицій компанії на ринку та її розширення необхідно грамотне управління грошовими потоками, виробничими та інвестиційними проектами.

Значний внесок у дослідження креативного обліку і облікової політики в своїх працях розглядали М.С. Пушкар [3], С.Ф. Голов [4], Ф.Ф. Бутинець [5], С.Ф. Легенчук [6], Р.О. Ріган, Р.Х. Паркер. У своїх дослідженнях науковці розкривають сутність та сфери застосування креативного обліку, його зв'язок з бухгалтерською етикою, розкривають креативні методи бухгалтерського обліку.

МЕТА дослідження полягає у визначенні поняття «креативний облік», передумов виникнення та прояву креативного обліку на практиці.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано методи: гносеологічний – для розкриття основних понять, пов'язаних з креативним обліком; аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, ідеалізація та узагальнення – для визначення позитивних та негативних сторін креативного обліку; систематизації та узагальнення – для вивчення перспектив застосування креативного обліку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття «креативний облік» виник ще в ХІХ ст., що означало вимушену бухгалтерську «творчість» у питаннях, які зовсім не врегульовано; але пізніше воно стало поширюватися саме на випадки використання бухгалтерського обліку в корисливих цілях.

Під терміном «креативний облік» часто розуміють творчий облік або викривлення облікових даних, але тепер креативний облік розглядається як результат застосування облікової політики і втрачає свій негативний відтінок.

Багато вчених пов'язують виникнення креативного обліку з прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1], що надає можливість формування облікової політики та реалізації творчого підходу у формуванні інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Проаналізувавши думки науковців, можна сформулювати загальне визначення поняття «креативний облік» – це метод, який використовується для формування або хибного тлумачення облікової політики з метою неправомірного використання облікових методів і стандартів, які встановлюються органами бухгалтерського обліку. Метою такої практики є отримання прибутку, не повідомляючи точні цифри. Це використання лазівок у нашій системі бухгалтерського обліку, а також у системі аудиту після завершення рахунків.

Креативний облік допомагає підприємству знайти шляхи вирішення зростання витрат за рахунок вдосконалення процесів і організації праці. Посилює обстеження переваг і недоліків певної діяльності для забезпечення конкурентності та тих об'єктів, якими не займаються фінансовий та управлінський облік.

Існує багато способів прояву креативного обліку. Більшість науковців зазначають, що впровадження

креативного обліку в українську методологію позитивно і негативно впливає на функціонування підприємства та його оточення.

Позитивною стороною є формування та застосування облікової інформації згідно з нормами чинного законодавства або згідно з рішенням власника підприємства, а негативною стороною є маніпулювання інформацією про прибуток. Тобто основною метою негативного прояву є навмисне викривлення облікової інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства, шляхом фальсифікації звітності.

Маніпулювання показниками фінансових звітів можливе завдяки методам обліку похідних фінансових інструментів для визначення їх справедливої вартості. Так, важко визначити ринкову вартість окремих фінансових інструментів, тому компанії використовують методи прогнозування та суб'єктивно оцінюють майбутні грошові потоки щодо цих активів. Це, зі свого боку, дозволяє коригувати статті фінансової звітності залежно від потреб системи управління компанії [11].

Причинами застосування креативного обліку і маніпулювання даними фінансових звітів є [9]:

- завищення прибутку з подальшим наслідком накопичення більш високих дивідендів;
- завищення показників прибутковості та зниження боргу для отримання вищої категорії боржника під час отримання кредиту;
- завищення витрат на цілі оподаткування з метою зменшення податку на прибуток;
- дотримання умов або обмежень угод з третіми особами (наприклад, завищення вартості активів може бути способом формального виконання умов кредитних договорів (суми заставного майна тощо);
- можливість впливати на рішення, що приймаються інвесторами, підвищувати фінансові результати або приховувати реальне фінансове становище компанії;
- особисті причини працівників, відповідальних за процес складання фінансової звітності.

Бухгалтери і керівництво підприємства мають можливість здійснювати облікові маніпуляції, внаслідок чого користувач облікової інформації буде дивитись на стан та результати діяльності підприємства або із завищенням, або із заниженням показників звітності.

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зазначено, що якщо немає Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку або Міжна-

родного стандарту фінансової звітності, який конкретно застосовується до операції, іншої події або умови, управлінський персонал має застосовувати судження у розробленні та застосуванні облікової політики, щоб інформація була доречною для потреб користувачів з прийняття економічних рішень та достовірною [2].

Облік може бути творчим, коли він здійснюється як у межах, так і з порушенням встановлених правових правил та принципів бухгалтерського обліку [12]. Завдяки використанню умовно креативних та агресивних прийомів обліку можна покращувати чи, навпаки, погіршувати показники звітності як у межах чинного законодавства, так і поза його межами. Маніпулювання – це законний спосіб покращити або погіршити звітність. Покращення або погіршення показників звітності з порушенням принципів бухгалтерського обліку та законодавства досягається шляхом хеджування та фальсифікації.

Найважливішим тут є те, що інвестори повинні бути обережними при виборі підприємства, у які вони інвестують. Вони повинні знати фінансові заходи, які можна вжити, розуміючи примітки на рахунках. Керівництво має запитати всі підозрілі елементи, і якщо керівництво не може відповісти на запит, інвестор не повинен вкладати свої гроші в ці фіктивні компанії.

ВИСНОВКИ

Креативний облік – це бухгалтерська практика, яка допомагає підприємству відхилити прибуток, виручку за рік, дотримуючись правил і норм. Це вміння, яке експерти використовують для маніпулювання рахунками компанії. Експерти найкраще вміють керувати прогалинами у системі, а метод повинен бути етичним; інакше це може стати серйозною проблемою для керівництва підприємством.

На нашу думку, маніпулювання показниками фінансової звітності є досить ефективним механізмом неправомірного використання бухгалтерського обліку, який дуже важко виявити, оскільки всі маніпуляції здійснюються відповідно до чинного законодавства, що зі свого боку впливає на довіру користувачів фінансової звітності. Зменшити конфлікти, що призводять до креативного обліку, можна шляхом: запровадження нової бухгалтерської парадигми для забезпечення зниження інформаційного ризику для користувачів; покращити єдині стандарти фінансової звітності та посилити контроль за дотриманням вимог.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mul7031>
3. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль: Карт-Бланш, 2006. 334 с.
4. Голов С.Ф. Креативний облік: творчість чи шахрайство. *Економічні науки*. 2010. №7(25). С. 360-367. URL: https://mrkt.mim.kyiv.ua/ftp/t_articles/G_EcN_7_2010.pdf
5. Бутинець Ф. Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь. Житомир: ПП «Рута», 2007. 328 с.
6. Легенчук С.Ф. Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку. *Теорія та методологія бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. Випуск 2(14). С. 88-101.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: наука, мистецтво, ремесло. *Вісник ЖІТІ*. 2001. № 15. С. 3-14.
8. Голов С.Ф. Теорія багатозцілового бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 4. С. 3-13.
9. Мельник З.Ю. Фальсифікація як спосіб здійснення креативного обліку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18). С. 212-216.
10. Мокринська З.В., Арендар Л.В. Проблеми креативного обліку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 5 (168).

C. 147-152.

11. Панченко І.А. Креативний облік як засіб маніпулювання величиною фінансових результатів. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9 (3). с. 20-26.

12. Подолянчук О.А. Сутність креативного обліку. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку*: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 27 листопада 2017 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 8-10.

References

1. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (in Ukrainian).

2. International Accounting Standard 8 "Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu17031> (in Ukrainian).

3. Pushkar M.S. Creative Accounting (creating information for managers): monograph. Ternopil, 2006. 334p. (in Ukrainian).

4. Holov S.F. Creative accounting: creativity or fraud. *Economic sciences*. 2010. №7 (25). pp. 360-367. URL: https://mrkt.mim.kyiv.ua/ftp/t_articles/G_EcN_7_2010.pdf (in Ukrainian).

5. Butynets F.F. Alpha and omega of accounting or my painful. Zhytomyr, 2007. 328 p. (in Ukrainian).

6. Lehenchuk S.F. Accounting in the national accounting system. *Theory and methodology of accounting, control and analysis*. 2009. Issue 2 (14). pp. 88-101. (in Ukrainian).

7. Butynets F.F. Accounting: science, art, craft. *Bulletin of ZIET*. 2001. № 15. p. 3-14. (in Ukrainian).

8. Holov S.F. Theory of multipurpose accounting. *Accounting and Auditing*. 2011. № 4. pp. 3-13. (in Ukrainian).

9. Melnyk Z.Yu. Falsification as a way of creative accounting. *Financial space*. 2015. № 2 (18). pp. 212-216. (in Ukrainian).

10. Mokrynska Z, Arendar L.V. Problems of creative accounting. *Formation of market relations in Ukraine*. 2015. № 5 (168). p. 147-152. (in Ukrainian).

11. Panchenko I.A. Creative accounting as a means of manipulating the value of financial results. *Economic sciences. Series: Accounting and Finance*. 2012. Issue 9 (3). pp. 20-26. (in Ukrainian).

12. Podolianshchuk O.A. The essence of creative accounting. Accounting, taxation, analysis and audit: current status, problems and prospects: abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (Chernihiv, November 27, 2017). Chernihiv, 2017. pp. 8-10. (in Ukrainian).

Liubov SHEVCHENKO

PhD in Economics, Associate Professor of department, Mykhailo Tuhan-Baranovskiy Donetsk National University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2188-1735>

e-mail: shevchenko@donnuet.edu.ua

Vitaliia LIADSKA

student, Mykhailo Tuhan-Baranovskiy Donetsk National University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0591-3346>

e-mail: lyadska@donnuet.edu.ua

THE ESSENCE OF CREATIVE ACCOUNTING

The paper examines the concept of "creative accounting", considers its essence, as well as the conditions of its origin and implementation. It is established that a necessary condition for creative accounting is to help the company find ways to solve the problem of increasing costs by improving processes and organization of work. Negative and positive impact on the development of accounting principles. The reasons for using creative accounting and data manipulation in financial statements are summarized. ways of manifestation of creative accounting, its positive sides, the reasons of application of creative accounting are defined. It has been proven that the mechanisms of manipulating financial statements, even within the law, to some extent lead to account misuse. This affects the confidence of users of financial statements. To date, questions about the possibility of creative accounting, the procedure and functions of its application, its relationship with accounting at the enterprise level remain underdeveloped.

Fully agreeing with the selected groups of methods, it should be noted that the creativity of accounting should be manifested in the definition of accounting policies of the enterprise, and not in fraud and manipulation. The choice and application of these methods has a fairly wide range, which is based on the professional judgment of the accountant, which proves the need for creativity in accounting. Considering fraud and manipulation, and their connection with creative accounting, it should be noted that one should not confuse creativity in fraud and creative accounting. Practice shows that any creativity can be used for various management needs (including fraud). Therefore, the development of a professional position on the development of creative accounting should be based on professionalism and professional ethics.

Existence of alternative methods and ways of conducting accounting enables businesses to manipulate accounting data and financial reporting indicators within current legislation. In recent years, scientists often pay attention to the study of creative accounting.

Keywords: *creative accounting, accounting policy, falsification, financial reporting, creative approach, manipulation, accounting, accounting information*